

206 (2) 20/12

כל וילל שפס

206 (1) 20/12

ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך
ובנימין בכה על צואריו (מה יד)
פירש רש"י שככו על בתי המקדש
שעתידים להיות כחלקם וסופם להחרב.

יש להבין, האם זה היה הזמן המתאים
לבכות על החורבן, הלא בשעת חרדה חדרה,
ואין זה דרך העולם שכאשר נפגשים שני
אחים שלא ראו זה את זה זמן רב, יערכו
אז תיקון חצות. ועוד, מדוע בכה כל אחד
על חורבן המקדש שבחלק חבירו ולא על
החורבן שבחלקו הוא.

אך כידוע נגרמה מכירת יוסף ע"י שנאת
חנם, ובתי המקדש נחרבו ג"כ ע"י שנאת
חנם. לכן כאשר נפגשו שני האחים הקדושים

היתה ראשית עבודתם לתקן עוון זה, שצער
חבירו יכאב לו יותר מאשר צער עצמו. ולכן
היה כל אחד בוכה על חורבן חבירו.
(תורת יתקאל)

ובזה יתפרש מה שאמרו רז"ל (בבראשית
רבה שם) על הפסוק "וירא את העגלות אשר
שלח יוסף", אמר להם אם יאמין לכם הרי
מוטב ואם לאו אתם אומרים לו בשעה
שפרשתי ממך לא בפרשת עגלה ערופה הייתי
עוסק הה"ד "וירא את העגלות ותחי רוח", פי
שיוסף אמר להם שיספרו אל יעקב כל
השתלשלות הדברים ויבקשו חנינה, ועל זה
שלח רמז ליעקב פרשת עגלה ערופה שהזקנים
אומרים (שופטים כא, ז) "ידינו לא שפכו את
הדם הזה" ולכן "כפר לעמך ישראל וגוי ונכפר
להם הדם", וכמו כן בבניו שמתוודים על העון
שבידם ושבים בלב שלם על הכתונת הטבולה
בדם "כפר לעמך ישראל וגוי ונכפר להם
הדם". ואז נתפייס יעקב "ותחי רוח יעקב
אביהם".

ועתה אל תעצבו. — שמעתי בשם הרה"צ ר' יחזקאלי מקומיר זצ"ל
שאמר, אין ועתה אלא לשון תשובה. שכשאדם רוצה לעשות תשובה
בל יהיה בעצבות ח"ו, וזה אל תעצבו, רק יהיה בשמחה, כי אין השכינה
שורה אלא מתוך שמחה. וכעין זה ראיתי בספר רמתיים צופים בשם צדיק
אחד, על הפסוק הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם, ולכאורה העצבות
ושברות הלב דבר אחד הם, ויש כאן רק כפל לשון. אך האמת היא שהעצבות
ושברות הלב שני דברים שונים הם. שהאדם הרוצה לעשות תשובה צריך
להיות בשברון הלב, ובחרטה גדולה על עבירות שעשה קודם, ובהחלטה
גמורה להיות סר מרע ועושה אך טוב מכאן והלאה. אך בשביל זה לא
טוב שיהיה בעצבות, כי מי שהוא בעצבות אין בו הכח להתחדש ולישר
את דרכיו. והוא שנאמר הרופא לשבורי לב, שימין ה' פשוטה לקבל שבים
והבא לטהר מסייעין אותו, ועוד גם זאת שהוא מחבש לעצבותם, היינו שלא
יפלו ח"ו בעצבות המעכבת את התשובה. וענין זה נזכר גם בחובות הלבבות
בקצת שינוי לשון, שהעצבות בפנים והשמחה בחוץ.

כעל הסורים
ו רוצה גער בכח, זה אהרן שהתחננו אצל התיבת לויש וראו חסד קס, גער בכה בנימטריא זה אהרן הכהן:

(מהכו) ויגידו לו לאמר עוד יוסף
חי וגו' ויפג לבו כי לא האמין
להם, וידברו אליו את כל דברי
יוסף אשר דבר אלהם וירא את
העגלות אשר שלח יוסף לשאת
אתו ותחי רוח יעקב אביהם.

הנה בתחלה לא האמין להם היות שאמרו
רק "עוד יוסף חי", והעלימו ממנו ענין
המכירה, וא"כ עוד לא נעקר הדבר שקר של
(וישב לו, לב"ג) "הכר נא הכתונת בנד וגוי
טרוף טורף יוסף", וכמאמר רבי שמעון (אבות
דר"י סוף פרק ל"ו) כך עונש של בדאי [שקרן]
שאפילו דובר אמת אין שומעין לו שכן מצינו
בבניו של יעקב שכזבו לאביהם בתחלה
האמין להם שנאמר "ויקחו את כתונת יוסף
וישחטו שעיר עזים" וכתוב "ויכירה ויאמר
כתונת בני" אבל באחרונה אע"פ שדברו אמת
לפניו לא האמין להם שנאמר "ויגידו לו לאמר
עוד יוסף חי ויפג לבו כי לא האמין להם",
עכ"ל. (ועיי' ב"ר פרשה צד, ג.)

ואז הבינו שבטי ייה שבכיסוי פשעיהם לא
יצליחו, והעצה היחידה לפניהם היא לספר לו
כל ענין המכירה ולבקש סליחה ומחילה, אז
"וידברו אליו את כל דברי יוסף" שאמר
(פסוק ד) "אני יוסף אחיכם אשר מכתם
אותי מצרימה" ואז האמין להם.

1

הַרְבֵּה יִמְצָא בַּמִּדְרָשׁ וּבַאֲגָדוֹת, וְיֵשׁ מִהֵן בְּמִקְרָא: שֵׁשׁ
 מִן-הַנְּבִיאִים מִי שִׁירָאָה הַשֵּׁם-יִתְבָּרַךְ מֵאַחֲרֵי מַחֲצוֹת רְבוֹת",
 וּמֵהֶם, מִי שִׁירָאָהוּ מֵאַחֲרֵי מַחֲצוֹת מוֹעֲטוֹת" - לְפִי קִרְבָּתְךָ אֶל
 הַשֵּׁם-יִתְבָּרַךְ וְלְפִי מַעֲלָתְךָ בְּנִבְוָאָה. עַד שֶׁאָמְרוּ: מִשֶּׁה רַבְּנֵנוּ,
 עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם, רָאָה הַשֵּׁם-יִתְבָּרַךְ מֵאַחֲרֵי מַחֲצֵה אַחַת בְּהִירָה,

בְּלוֹמַר: מִזְהִירָה. וְהוּא אָמַרְם: "הִסְתַּכַּל בְּאַסְפִּיקְלָרְיָא הַמְּאִירָה".
 וְאַסְפִּיקְלָרְיָא - שֵׁם הַמִּרְאָה הַנִּצְעָה מִגּוֹף הַמְּזִהֵר בְּשֵׁם וְזִכּוּכִית,
 כְּמוֹ שֶׁהִתְבָּאָר בְּסוּף פָּלִים ב'.

וְהַפְּנִיָה בְּזֶה הָעֵנָן מֵה-שָׁאֵמַר לָהּ, וְהוּא שֶׁאֲנַחְנוּ כְּאֲרָנוּ
 בְּפֶרֶק הַשְּׁנִי: שֶׁהַמַּעֲלֹת, מֵהֵן - מַעֲלֹת שְׁכָלִיּוֹת, וּמֵהֵן - מַעֲלֹת
 הַמִּדּוֹת". וְכֵן הַפְּחִיתוּת, מֵהֵן - פְּחִיתוּת שְׁכָלִיּוֹת: כְּסִלּוֹת וּמַעוֹט

הַהִקְנָה, וְלַחֲקֵי הַתְּבוּנָה, וּמֵהֵן - פְּחִיתוּת הַמִּדּוֹת: כָּלֵב הַתְּאֵנָה,
 וְהַגְּאֻנָה, הַרְגֵל וְהַפְּעַס, וְהַעֲזוּת, וְאַהֲבַת הַמָּמוֹן וְהַדּוּמָה לְהֵן,
 וְזֵהן רְבוֹת מְאֹד. וְיִקְרָר וְיִכְרְנוּ הַסֵּדֶר בִּידִיעָתָן בְּפֶרֶק הַרְבִּיעִי.

וְאֵלֵינוּ הַפְּחִיתוּת בְּלֵן - הֵן מַחֲצוֹת הַמְּבַדִּילוֹת בֵּין
 הָאָדָם וּבֵין הַשֵּׁם-יִתְבָּרַךְ. מֵאֲמַר הַנְּבִיא מְבָאָר זֶה: כִּי
 אִם-עֲזַנְתִּיכֶם הָיוּ מְבַדִּילִים בֵּינְכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם (ישעיה נט, ב).
 יֹאמַר: "שֶׁעֲזַנְתִּינוּ - זֵהן אֵלֵינוּ הַקְּרַעוֹת", כְּמוֹ שֶׁזִּכְרָנוּ - הֵן
 הַמַּחֲצוֹת הַמְּבַדִּילוֹת בֵּינֵינוּ וּבֵינוּ יִתְבָּרַךְ.

וְדַע, שֶׁכָּל-נְבִיא לֹא נִתְּנָא אֶלָּא אַחֵר שִׁיְהִיוּ לוֹ כָּל-הַמַּעֲלֹת

הַשְּׁכָלִיּוֹת, וְרַב מַעֲלֹת הַמִּדּוֹת וְהַחֲזָקוֹת " שֶׁבָּהֵן, וְהוּא אָמַרְם:
 "אִין הַנְּבִוָּאָה שׁוֹרְהָ, אֵלָּא עַל-חֲכָם, גְּבוּר וְעִשִּׁיר". וְ"חֲכָם" -
 הוּא כּוֹלָל כָּל-הַמַּעֲלֹת הַשְּׁכָלִיּוֹת בְּלִי סִפְקָא, וְ"עִשִּׁיר" - הוּא

מַמַּעֲלֹת הַמִּדּוֹת, רְצוּנֵי לֹמַר: הַהִסְתַּפְּקוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם קוֹרְאִים
 הַמְּסַתְּפָק - עִשִּׁיר. וְהוּא אָמַרְם י בְּגִדְרֵי הָעִשִּׁיר: "אִיזְהוּ עִשִּׁיר? -
 הַשֵּׁמֶח בְּחֻלּוֹ, רְצוּנוֹ לֹמַר: שִׁיסְפִיקוּ לוֹ בְּמַה-שֶׁהִמְצִיא לוֹ
 זְמַנוּ, וְלֹא יִכָּאֵב" בְּמַה-שֶׁלֹּא הִמְצִיא לוֹ. וְכֵן "גְּבוּר" - הוּא גַם-

כֵּן בְּמַעֲלֹת הַמִּדּוֹת, רְצוּנֵי לֹמַר: שִׁיְנַהֵיג כַּחֲזוֹתוֹ כְּפִי הַדְּעַת
 וְהַעֲצָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּפֶרֶק הַחֲמִישִׁי, וְהוּא אָמְרוּ: "אִיזְהוּ
 גְּבוּר? - הַכּוֹבֵשׁ אֶת-יִצְרוֹ".

וְאִין מִתְּנָאֵי הַנְּבִיא שִׁיְהִיוּ אֲצֵלוֹ כָּל-מַעֲלֹת הַמִּדּוֹת, עַד
 שֶׁלֹּא תַפְחִיתֵהוּ פְּחִיתוֹת י" - שֶׁהָרִי שְׁלֵמָה הַמְּלָךְ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, הָעִיד
 עָלָיו הַכְּתוּב: בְּגִבְעוֹן נִרְאָה יי אֶל-שְׁלֵמָה (מלכים-א ג, ה).
 וּמִצִּינּוּ לוֹ פְּחִיתוֹת מִדּוֹת, וְהִיא: רַב הַתְּאֵנָה, בְּבִאוּר יי בְּהַרְבוֹת
 נְשִׁים, וְזֶה יי מַפְעֲלוֹת תְּכוּנַת רַב הַתְּאֵנָה, וְאָמַר יי מְבָאָר: הֲלֹא

עַל-אַלְהָה חֲטָא שְׁלֵמָה (נחמיה יג, כו). וְכֵן דִּנְד הַמְּלָךְ, עָלָיו
 הַשְּׁלוֹם, נִבְיָא אָמַר: לִי דָבָר צוּר יִשְׂרָאֵל (שְׁמוּאֵל-ב כג, ג) -
 וּמִצִּינּוּ אוֹתוֹ: בְּעַל-אֲכֻזְרִיּוֹת. אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא שָׁמַשׁ בָּהּ כִּי אִם
 בְּעוֹבְדֵי גִלּוּלִים וּבַהֲרִיגַת הַכּוֹפְרִים, וְהִנֵּה רַחֲמֵן לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל

כָּא בְּבִאוּר יי בְּ"דַבְּרֵי הַזְּמַיִם", שֶׁהַשֵּׁם-יִתְבָּרַךְ לֹא הִרְשָׁהוּ לְבָנוֹת
 בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, וְלֹא הִנֵּה רְאוּי בְּעִינָיו לְזֶה לְרַב מַה-שֶׁהִרְגָה. אָמַר:

5
 שִׁיְהִיוּ
 כִּי יִקְרָא
 52

6

11

12

13

14

15

16

17



אתה לא-תבנה בית לשמי כי דמים רבים שפכת ארצה לפני
 (דברי הימים-א כב, ח). ומצאנו באל"הו, זכור לטוב, מדת הרגנות י
 ואף-על-פי ששמש בה בכופרים ועליהם היה כועס, אבל אמרו
 החכמים: שהשם-יתברך לקחו ואמר לו, שאינו ראוי למשל
 בבני אדם ולהיות להם לכהן, מי שיש לו קנאה כמו שיש לו -
 כי ימיתם י. וכן מצינו בשמואל - שפחד מ' משאול, וביעקב -
 שפחד מפגישת עשו י. אלו המדות וכיוצא בהן - הן מחיצות
 בין השם-יתברך עם הנביאים, עליהם השלום. ומי שיש לו שתי
 מדות, או שלש מהן בלתי ממצעות י - כמו שבארנו בפרק הרביעי -
 נאמר בו: שראה השם-יתברך מאחר שתי מחיצות, או שלש.

6
 we

ולא טרחיק" היות חסרון קצת המדות ממעט ממדרגת
 הנבואה - שאנחנו מצינו קצת פחיתות המדות ימנעו הנבואה
 לגמרי, ככ"ס. אמרו: "כל-הכועס, אם נביא הוא - נבואתו
 מסתלקת ממנו". והביאו ראיה מאלישע שנסתלקה ממנו הנבואה
 כשכעס - עד שהסיר כעסו, והוא אמרו: ועתה קחו לי
 מנגן" (מלכים-ב ג, טו).

11

ובעבור האנחה והדאגה של יעקב אבינו, עליו השלום, כל-
 ימי התאבלו על-יוסף-נסתלקה ממנו רוח הקדש, עד שנתבשר
 בתויו. אמר: ותחי רוח יעקב אביהם (בראשית מה, כו). ואמר
 המתרגם: "ושרת רוח נבואה על-יעקב אבוהון". ולשון החכמים:
 "אין הנבואה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות -
 אלא מתוך שמחה".

16

21

וכאשר ידע משה רבנו, עליו השלום, שלא נשארה לו מחיצה
 שלא הסיר אותה, וכי נשקמו בו מצלות המדות כלן והמצלות
 השכליות כלן - בקש להשיג מהות השם-יתברך על-אמת
 מציאותו - אחר שלא נשאר לו מונע - ואמר: הראני נא את-
 כבודך" (שמות לג, יח). והודיעו השם-יתברך: שאי-אפשר לו
 זה, בהיותו שכל נמצא בחמר, רצונו לומר: מאשר הוא אדם,
 והוא אמרו: כי לא-יראני האדם וחי (שם, כ). הנה לא נשארה
 לו בינו ובין השגת הקדוש-ברוך-הוא על-אמת מציאותו אלא

26

31

מחיצה אחת בהירה - והוא השכל האנושי שאינו נבדל. וגמל
 אליו יתברך חסד בחת לו מן-ההשגה - אחר ששאלה - יותר
 ממה-שקנה אצלו קדם שאלתו, והודיעו: שתכלית ההיא אי-
 אפשר לו, מפני שהוא בעל גשם. וכנה אמתת ההשגה ב"ראית
 פנים" - כי האדם כשיראה פני חברו, תהיה אז בנפשו חקוקה
 צורתו" עד שלא יתערב לו עם זולתו, אפילו בשעה שאינו
 רואה אותו. אבל כשיראה אחריו - אף-על-פי שהוא מכירו
 בראיה הריא - פעמים יספק עליו ויתערב לו עם זולתו. כן
 השגתו יתברך על-האמת - היא: ידיעת השם-יתברך מאמתת
 מציאותו מה-שלא ישתתף במציאות ההיא זולתו מן-הנמצאות,
 עד שימצא בנפשו מציאותו חזקה ונבדלת על-מה-שמצא בנפשו

36

41

(31)

1 ישראל. וע"י ישועת ישראל יתפרסם שם כבודו
 בכל העולם. ובכל מעשה ובכל זמן שיהיו
 ישראל בשפלות חלילה ממילא יהיה גם כבודו
 בהסתר ובהעלם, וד"ש לו אנכי ארד עמך
 מצרימה, דכל זמן שאתה תהיה בירידה גם
 כבודי אינו נגלה בעולם זהו שנקרא בדרך משל
 שירד עמו למצרים, ע"ד מאה"כ (תהלים צא, טו)
 עמו אנכי בצרה ואנכי אעלך גם עלה, כשאהיה
 מעלה אותך אז ע"י עלייתך יתפרסם גם שמי
 ככל הגרים ויהיה עליה לכבודי. זהו ג"כ כותנת
 חז"ל (ירושלמי תענית ב. ה) שאמרו שהקב"ה שיתף
 שמו עם ישראל, ונתנו משל ע"ז למפתח
 שחשש בעליו שלא יהיה נאכד וקשר לו
 שלשלת כך הקב"ה שיתף שמו עם ישראל שלא
 יהיו נאכדים חלילה. והכותנה דפרסום שם
 כבודו שיתף שיהיה רק ע"י ישועה של ישראל,
 והו בטחון גמור שלא יאכדו חלילה. והו
 הכותנה במה דאמר הכתוב פרשת בשלח (שמות
 י. ב) וישובו דילתו לפני פי החירות גו' וחזקתי
 את לב מצרים ורדפו אחריהם ואכבדה בפרעה
 ויבכלו חילו וידעו מצרים כי אני ה'. והענין
 יבואר ג"כ מה התקשו כמה על הא דכחמש
 מכות האחרונות כבר רצה פרעה לשלחם רק

הי"ת חזק לבו כדי להביא עליו עוד מכות
 והלא אין הקב"ה בא בטרוניא עם ברייתו (ע"ז
 נ. א) וכ"ש שלא יעשה שום עול במשפט
 חלילה. רק הענין דפרעה ומצרים הרבו לחטא
 בעיני ע"ג וכפירה ומעשים רעים וכל העושים
 שהגיעים היה מגיע להם עבוד מעשיהם הרעים
 וגם אחר שכבר שלחו את ישראל מ"מ לא
 נטהרו מחטאים אחרים ומכפירתם רק בזה
 הוכרחו לציית דבריו ולשלחם. ותדע דהרי בעת
 קריעת ים סוף אמר הכתוב (שמות י. יז) ואכבדה
 בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ה'
 ומוכרח דעד עתה לא ידעו ערין את ה' ולא
 נתנו לב לשוב והיה מגיע להם עונש עבוד
 שארי מעשיהם, נב"א אם היה מענישם על
 מעשיהם לחוד היה צריך העונש לבא מעוטף
 בלבוש הטבע שלא יתפרסם כבודו יתברך ע"י
 העונש והיה אז העונש רק בגדר נקמה ואז היה
 גדול מאד. וע"כ הכביד את לבו שלא יתרצה
 לשלוח את ישראל ושוב נצרך העונש שלהם
 לבא לישועתן של ישראל ועל כן היה באופן
 שיתפרסם שם כבודו בעולם, והכבוד לבו היה
 ג"כ טובת המצרים דבזה הוקל עונשם יען כי
 מעתשם יצא תיקון גדול בעולם וגם המצרים
 עצמם באו ע"י המכות לכלל הכרת כבודו
 יתברך. וכן הטביעה בים הגיע להם ע"פ
 המשפט עבוד מה שהטביעו ילדי בני ישראל
 ביאור ורק היה צריך להיות באופן שלא
 יתפרסם ע"ז כבודו ומעוטף בלבוש הטבע
 וע"כ אמר הקב"ה לישראל שישובו ויחזרו לפני
 פי החירות וחזק לב פרעה לרדוף אחריהם
 והיה ישראל נתונים אז בתכלית הדוחק וכמו
 שאמר הכתוב על אותו שעה (שה"ש ב. יד) יונתי
 בחגוי הסלע בסתר המדרגה, ועיין ברש"י למה

ממציאות שאר הנמצאות. ואי אפשר לאדם להשיג זה השיעור
 מן הנשגה - אלא שהוא, עליו השלום, השיג למטה מזה מעט.
 והוא אשר כנה ואמר: וראית את אחריי" (שמות לג, כג). ואני
 עתיד להשיגים זה הענין בספר הנבואה י.
 וכאשר ידעו חכמים וזכרונם לברכה, ששני המינים האלו
 מן הפחיתות, רצוני לומר: השכליות והמדדות, הם אשר יבדילו
 בין השם-יתברך ובין האדם, ובהן" הוא יתרון מעלות" הנביאים,
 אמרו" על-קצתם במה-שראו מחקמתם ומדומיהם: ראויים הם
 שתשרה שקינה עליהם כמשה רבנו, עליו השלום. ולא יעלם
 מקי ענין הדמיון - שהם דמוי אותם בו, לא שהשווים
 אלו תלינה". וכן אמרו על-אחרים: כיהושע בן-נון, על-הצד
 אשר זכרנו. וזה ענין אשר כונו בקאר בזה הפרק.

1 א"ל תירא מרדה מצרימה כי לגי גדול וגו'
 ואנכי אעלך גם עלה. יש להבין כפל
 הדברים אעלך גם עלה. וי"ל דיעקב הבין וידע
 הירדתו למצרים זו היא ההתחלה של הגלות
 שנגזר על בניו בברית בין הבתרים והיו זרעו
 נצרכים להיות במצרים ארבע מאות שנה
 בשיעבוד וע"כ נתיירא מאד מירדתו, דאע"ג
 דעיקר ענין של הגלות היה מוכרח ויעקב קבלו
 על עצמו באברה בעת שקנה הבכורה מעשו
 להיות הוא העומד במקומו שהוא יהיה הכבוד
 ויחול עליו כל חוב השיעבוד והגלות כדי
 שע"כ יזכה אח"כ בברכות אברהם וכארץ
 ישראל ובבית המקדש, מ"מ סבור היה שיהיה
 הגלות במדינה אחרת לא במצרים רבת הטומאה
 ומלאה גלולים עד שקראה הכתוב (ישעיה כ. ד)
 ערות הארץ. וכיון שנתודע לו שיהיה הגלות
 במצרים נתיירא שמא לא יוכלו בניו להיות
 במצרים כל כך שנים בשיעבוד וישארו
 בקדושתן ואולי חלילה ישתקעו בטומאתן של
 מצרים עד ששוב לא יהיו ראויים להגאל כלל
 לעולם. וד"ש לו הקב"ה אל תירא מרדה
 מצרימה, ולשון יראה נופל על דבר שהוא
 בספק אבל דבר שהוא בהכרח אינו נופל בו
 לשון יראה רק לשון דאגה, ועל עיקר הגלות לא
 שייך יראה ורק על המקום שיהיה הגלות דיכול
 להיות גם במדינה אחרת שייך לשון יראה.
 ואמר לו אל תירא גו' אנכי ארד עמך מצרימה
 ואנכי אעלך גם עלה. הבטיחו שלא יניחם
 להםמקלקל לגמרי, ואם יצטרכו יוציאם גם קודם
 שיושלם הזמן דנגאלו תוך הזמן, שאם היו שם
 עוד זמן מה היו משוקעים בטומאה ולא היו
 ראויים להגאל לעולם והוציאם באמצע הזמן
 כדי שיוכלו להגאל בכיאת משיח כשישלימו כל
 החשבון. זהו אעלך גם עלה:
 גם עוד ביאור בכותנת הכתוב דכאן באה לו
 ההבטחה הגדולה שבכל ההבטחות, שיהיה
 נקרא שמו על ישראל. והכותנה בזה דלעולם לא
 יפרסם שם כבודו בעולם ע"י מעשה היוצא חרץ
 מדרך הטבע רק באמצעות צורך ישועתן של

(4)

אלה בני לאה וגר שלשים ושלש (מו, טו). וברש"י: ובפרטן אי אתה מוצא אלא ל"ב אלא זו יוכבד שנולדה בין החומות בכניסתן לעיר. ובאבן עזרא תמה למה לא הזכיר הכתוב הפלא שנעשה עמה שהולידה את משה והיא בת ק"ל שנה ולמה הזכיר דבר שרה שהיתה בת תשעים. וברמב"ן משיב עליו וכותב: אבל אומר לך דבר שהוא אמת וברור בתורה כי הנסים הנעשים על ידי נביא שיתנבא כן מתחילה, או מלאך נגלה במלאכות השם יזכירם הכתוב, והנעשים מאליהם לעזור צדיק או להכרית רשע לא יזכירו בתורה או בנביאים. והנה דברי הרמב"ן אלה לטעמו הולכים. וכבר כתב על זה בהרבה מקומות, ומהם בר"ם וארא (ו, ג), וביקרא (כו, יא), "כי הברכות אע"פ שהם נסים הם מן הנסים הנסתרים שכל התורה מלאה מהן", "כי לא תבא על האדם טובה בשכר מצוה או רעה בעונש עבירה רק במעשה הנס וכו' אבל שכר כל התורה וענשה בעוה"ז הכל נסים והם נסתרים, יחשב בהם לרואים שהוא מנהגו של עולם".

הנה הגדיר הרמב"ן וקרא לנסים בשם נסים נסתרים ונסים גלויים, ושהתורה מזכירה רק אלה הנסים שהם גלויים ולא הנסים הנסתרים. הנה פשוט אמנם שבצמצום הנסים הלא אין חילוק בין נסים נסתרים לנסים גלויים, כולם לא בהנהגת הטבע הם מתנהגים, כולם נגד הטבע הם, אלא כלפי האדם הם נקראים נסתרים, כי הם כאלה אשר יחשב בהם לרואים שהוא מנהגו של עולם, ולא יותר, והנה כאן מוסיף הרמב"ן ומחדש, דאמת הנס שהוא גלוי וגלוי לכל אבל אם אך לא נגלהו על ידי נביא או מלאך הריקו, "נסתר", יוכבד הולידה בת ק"ל, והריהו נס לא פחות מנס שרה, אבל מכיון שלא נבא על זה נביא מקודם הריהו "נסתר", והוא מבהיל מאוד, דשפלות האדם נורא כל כך, עד שהנסים הכי גלויים, הנה על ידי דבר קטן וקל נעשים "נסתרים", עד שנס כ"כ גדול וגלוי כבזוכבד, מכיון שלא נתנבא עליו, שלא פרסמוהו ברבים בפרסום גדול ונשגב מקודם, הנהו כבר נסתר אצל האדם, והשומע מעשה שכזה, מאשה שהולידה לק"ל שנה, אם כי יתמה מאוד, ויאמר שהוא באמת "דבר נפלא", אבל סו"ס לא יהיה נקבע בדעתו רק כי אם כדבר נפלא ולא יותר, והוא כבר נס נסתר, ד"נסתר" אין זה חילוק בעצם הנס, דמצד הנסים הנה כולם שוים, וכולם הם גלויים, שהם נגד הטבע, ורק זהו מצד שפלות האדם שנעשים אצלו הנסים הכי גלויים לנסתרים, עד שבכדי שיכיר אמתו לנס צריך לעשות מקודם פרסום גדול בתופים וחצוצרות, ובלי זה עדיין יש מקום לטעות, נס גלוי הוא דוקא כשפרסמוהו תחילה בפרסום רב עד שהגילוי נעשה כ"כ גדול, שבמבט הראשון יהיו מוכרחים הכל להכיר שזהו נס.

והדברים נוראים עד מאוד, שיתכן שיציאת אברהם מאור כשדים יוגדר בבחינה של נס נסתר, אדם מושלך בתוך כבשן אש ויצא חי בלי פגע, האם יש שום חילוק בין נס כזה לנס של קריעת ים סוף, ובמה שייך לומר שקריעת ים סוף הוא נס גלוי, והצלה מתוך כבשן האש הוא נס נסתר, אתמהא, ואעפ"כ כיון שלא נתנבא עליו מקודם נביא או מלאך, כיון שלא פרסמוהו עליו מתחילה, הנה כבר לא הזכירה זה התורה, וכדברי הרמב"ן, הנה זה כבר נמנה לבחינות נס נסתר, גם כל הנפלאות הגדולות שעשה האלהים במצרים, לולא היה מדיע עליהם מקודם, היו נקראים נסים נסתרים, ולא היתה מזכירה התורה מהם, הפיכת מים לדם, הוית מטה לנחש, ים ליבשה גהפך, וכן כל כולם, הנה לולא הפרסום וההכרזה עליהם מקודם, היה בהם עוד מקום אפשרות להטעת אדם, לפני האדם הנם עוד נסתרים, יחשב בהם לרואים שהוא מנהגו של עולם, ככה מסולפים ועקלקלים הם מהלכי טבעי האדם ומרוצת המון מחשבותיו, עד שיתכן ש"מסך

הכי דק יבדיל בינו לבין אור השמש" — בינו לבין אור האמת הפשוט, דמיון כלשהו הבא מלב רצונו, יסירנו מיושר מחשבות השכל, ועל יום כי הוא לילה יגיד, וכאשר עם קריעת ים סוף היה רוח קדים עזה, יתפוש ויאמר כי "מנהגו של עולם הוא", יגיד כי הרוח הוא שהוביש את מי הים, ולפקות עיניו הנך צריך מקודם להכריז ולפרסם על הדבר בפרסום הכי גדול, בפרסום של קולות וברקים, תופים ומחולות, ואז אז ייעשה אצלו קריעת ים סוף לנס מן השמים, בגלוי ולא בסתר. מה עמוק הוא האדם, ומה רבה העבודה, להיות ער ועומד תמיד על המשמר שמן הנסים הגלויים יבא ויאמין "בנסיך שבכל יום עמנו", בכל הנסים הנסתרים המקיפים את האדם סביב סביב. וזהו יסוד כל הנסים, ותכלית כל יציאת מצרים, למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ.

היו דומין באחתה שעה ליונה שכורחת מפני הנץ ונכנסה לנקיקי הסלעים והיה הנחש נושף בה תכנס לפנים הרי הנחש תצא לחוץ הרי הנץ וכו' וכיון שישראל נצרכו אז לישועה באה הטביעה על מצריים בפרסום הנס הגדול, והו שאמר הכתוב (שמות יד, ל) וישוע ה' את ישראל

מיד מצרים כו וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים, הקדים הכתוב דמעשה היד נצוץ להושיע לישראל תע"כ היה ביד הגדולה ובפרסום הנס עד כי ראו את היד הגדולה אשר עשה, ומיושב הא הכביד לכו דבזה היה גם טוכת פרעה ומצריים:

(9) סע

(10)
סע
ט"ז

(5)

ובכה על צואריו עוד. בדרשות חתם סופר ז"ל
 ח"א דף קב הביא מדרש ויבך על
 צואריו עוד. אמר לו יעקב עתידים ישראל
 שיקראו על שמך רועה ישראל האזינה נוהג
 כצאן יוסף למה אתה בוכה, עיי"ש. והנראה
 לי על פי דרכו שם שכתב ליישב קושית טו"ז
 א"ח סי' סו בהא דפירש"י שיעקב לא בכה
 מפני שקרא קריאת שמע, ויוסף היה פטור
 משום דעסיק במצות כבוד אביו. והקשה טו"ז
 הא יעקב נהג ביוסף כבוד מלכות כפירש"י
 בפסוק ויתחזק ישראל וישב על המטה, ואם
 כן גם יעקב היה לו להפסיק בקריאת שמע
 משום כבוד מלכות, ותירץ חתם סופר ז"ל שם
 דגם יוסף שלא קרא לאו משום עשה דכבוד
 אב אתא עלה דמאי אולמא האי עשה דכבוד
 אב מעשה דק"ש, אלא משום עשה דכבוד רבו
 ותלמיד חכם, שיעקב היה רבו (כפירש"י בפרשת
 וישב כי בן זקונים הוא לו שמסר לו כל מה
 שלמד בבית מדרשו של שם ועבר) ומבואר
 בתוס' ריש פרק שבעת העדות דעשה דכבוד
 תורה עדיף משאר עשה, ועשה דכבוד מלכות
 לא עדיף עיי"ש, והיינו משום עשה דכבוד
 התורה אתיא מאת ה"א תירא לרבות תלמידי
 חכמים (כמבואר בר"ן שם) שהוקש כבוד תלמיד
 חכם לכבוד המקום ואם כן שפיר דחה יוסף
 מצות קריאת שמע משום כבוד אביו דהוא רבו,

וככה על צואריו, מה שאין כן יעקב לא דחה
 קריאת שמע משום כבוד מלכות דמאי אולמא
 האי מהאי כנ"ל (וכתב שם חתם סופר ז"ל
 דבר נפלא דעל כן נעלמה דרשה דאת ה"א
 תירא מכל החכמים עד שבא ר' עקיבא ודרש
 כי היה גלגול יוסף הצדיק כידוע והיה זה חלקו
 בתורה, כי יוסף הצדיק היה המקור לחודש דין
 זה ע"ש). ועל פי זה נראה לפרש המדרש הנ"ל
 וענינו בפשיטות, כי מה שבכה יוסף על
 צואריו דוקא יש לומר כמו שפירש"י
 דבכיתו על צוארי בנימין שבכה על חורבן
 בית המקדש המכונה צואר על שם צוארד
 כמגדל השן, וק"ו בעל חתם סופר ז"ל באחד
 המקומות אסברה להא מילתא כי כמו הצואר
 הוא המתווך והממצע בין חלק הרוחניות הגשמי
 של האדם, כן בית המקדש שער השמים מתווך
 בין ישראל לאביהם שבשמים. וכבר כתב רמב"ן
 ז"ל כי מעשה אבות סימן לבנים אירידת יעקב
 אבינו ע"ה למצרים הוא פועל דמיוני לחורבן
 דבירנו וגלות יקרנו, על כן בבוא יעקב למצרים
 בכה יוסף על צואריו דייקא.

אולם במה שבאותה שעה דחה יוסף מצות
 קריאת שמע הראה לדעת כמה יקר
 בעיניו כבוד תלמיד חכם, ובאמת מדה זו נשארה
 מורשה לנו בכל הדורות כי יקר כבוד התורה
 בעיני עם ה' אלה ובעבור זה ראוי לכנסת
 ישראל להקרא על שם יוסף. והנה באמת ודאי
 ראוי לאונן ולקונן על חורבן בית המקדש. אך
 מכל מקום כל זמן שתורה ותלמידי חכמים
 מכובדים על העם יש לנו להתנחם, כי כבר
 אמרו חז"ל (יל"ש מלאכי א) בכל מקום מוקטר
 מוגש לשמי אלו תלמידי חכמים שבבבל, ואמרו
 עוד (ברכות י, ב) כל המארח תלמיד חכם בתוך
 ביתו כאלו הקריב תמידו, והמביא דורון לתלמיד
 חכם כמביא בכורים (כתובות קה, ב) וזו הכוונה
 בהאמור פרשת לך ומלכי צדק מלך שלם הוציא
 להם ויין לאברהם אבינו ע"ה ועל ידי כך

הוא כהן לאל עליון, על ידי זה בעצמו נעשה
 שם כהן לאל עליון, כי המארח תלמיד חכם
 כאברהם ודאי כאלו הקריב תמידו. ולהקנת בן
 אם כנסת ישראל יחזיקו במדת יוסף הצדיק
 להזהר בכבוד תלמידי חכמים, יש להתנחם
 קצת על אבדן מקדשנו, כי גשלים עבודת בית
 המקדש על ידי החזקת תלמידי חכמים וזה
 שאמר יעקב ליוסף לנחמו בראותו מתאונן על
 חורבן הצואר הלא כנסת ישראל יקראו בשמך
 כי יחזיקו במדתך הנ"ל ולמה אתה בוכה בלי
 הפוגות כנ"ל.

11) כ"י ע"י פ"ק

(6)